

Research Article

doi: [10.71633/jshsp.2024.1032428](https://doi.org/10.71633/jshsp.2024.1032428)

Evaluation of Physical-Spatial Criteria in order to Increase the Level of Social Security in Urban Neighborhoods (Case Study: Mehrshahr-Phase1)

Daryoush Ardalan^{1*}, Arash Vahi², Marzieh Ebrahimipour³ & Jalal Sabzi⁴

1. Assistant Professor, Department of Urban Planning, Qazvin Branch-Shal Center, Islamic Azad University, Shal, Iran

2. Assistant Professor, Department of Urban Planning, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

3. Ph.D in Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran

4. M.A in Urban Planning, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

* Corresponding author: Email: Daryoush83@gmail.com

Receive Date: 02 July 2021
Accept Date: 20 September 2023

ABSTRACT

Introduction: Urban landscape as one of the elements shaping the urban space and part of the physical perception has a great impact on the desirability or desirability of urban space. Urban space has the most connection with people and living environment and therefore plays an important role in identifying and feeling calm to citizens. The appearance of urban environments and security factors as 'moving in', especially the people and its activities, affect the users of space.

Research Aim: The purpose of this study is to explain the physical-spatial criteria of urban neighborhoods in order to increase the level of social safety in Mehrshahr.

Methodology: The present study is descriptive research with a survey method in terms of applied purpose and in terms of nature. The method of data collection was a questionnaire. For statistical analysis in the inferential statistics section of the research, all analyzes were performed on 390 healthy questionnaires using structural equation technique and LISREL and SPSS software.

Studied Area: The geographical scope of the present study is Mehrshahr, Karaj.

Results: The results of data processing showed the effect of scale (0.42), congestion (0.52), space form (0.38), information element (0.59), visual pollution (0.28), light illumination (0.55), environmental pollution (0.61 Noise pollution (0.49), permeability quality (0.33), public transport access (0.70), quality of activities and land use (0.52) and quality of housing (0.68) affect safety and social security.

Conclusion: The policies and actions taken in the research showed that although in urban planning research, the city is classified from various dimensions, but the actions of one dimension affect the other dimension of the city and this is beyond the will of managers and urban planners. Therefore, by carefully examining the side effects of each action in the field of urban planning, their positive effects can be increased in different dimensions of these settlements.

KEYWORDS: Shysical-Spatial, Social Safety, Security, Karaj, Mehr Shahr

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۹، شماره ۳ (پیاپی ۶۸)، پاییز ۱۴۰۳
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۸۶-۶۹

doi: 10.71633/jshsp.2024.1032428

مقاله پژوهشی

ارزیابی معیارهای کالبدی - فضایی در راستای افزایش سطح امنیت اجتماعی محله‌های شهری (نمونه موردی: فازیک مهرشهر)

داریوش اردلان^{۱*}، آرش وحید^۲، مرضیه ابراهیمی پور^۳ و جلال سبزی^۴

۱. استادیار گروه شهرسازی، واحد قزوین - مرکز شال، دانشگاه آزاد اسلامی، شال، ایران
۲. استادیار گروه شهرسازی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۳. دانش آموخته دکتری شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران
۴. دانش آموخته کارشناسی ارشد شهرسازی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: Email: Daryoush83@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۱ تیر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲۹ شهریور ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: ادراک کالبدی تاثیر به سزایی در مطلوبیت یا عدم مطلوبیت فضای شهری به جای می‌گذارد. فضای شهری بیشترین ارتباط را با مردم و محیط زندگی و در نتیجه نقش بسزایی در هویت بخشی و احساس آرامش به شهروندان دارد. ظاهر محیط‌های شهری و عوامل امنیت نیز به عنوان یک محرک، مردم و فعالیت‌های آن‌ها و استفاده کنندگان از فضا را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

هدف: هدف از انجام این تحقیق تبیین معیارهای کالبدی - فضایی محله‌های شهری در راستای افزایش سطح امنیت اجتماعی در فازیک مهرشهر است. **روش‌شناسی تحقیق:** تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت جزء پژوهش‌های توصیفی با روش پیمایشی می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات پرسشنامه بوده است. برای تحلیل آماری در بخش آمار استنباطی پژوهش کلیه تجزیه و تحلیل‌ها، با استفاده از تکنیک معادلات ساختاری و نرم افزارهای LISREL و SPSS بر روی ۳۹۰ پرسشنامه سالم انجام شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی پژوهش حاضر مهرشهر کرج می‌باشد.

یافته‌ها: تحقیقات نشان داد، میزان تاثیر مقیاس (۰/۴۲)، ازدحام (۰/۵۲)، فرم فضا (۰/۳۸)، امان اطلاعاتی (۰/۵۹)، آلودگی دیداری (۰/۲۸)، نور روشنایی (۰/۵۵)، آلودگی محیطی (۰/۶۱)، آلودگی صوتی (۰/۴۹)، کیفیت نفوذ پذیری (۰/۳۳)، دسترسی حمل و نقل عمومی (۰/۷۰)، کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین (۰/۵۲) و کیفیت سکونت (۰/۶۸) بر امنیت اجتماعی تاثیر دارند.

نتایج: سیاستها و اقدامات انجام گرفته در تحقیق، نشان داد اگرچه در تحقیقات شهرسازی، شهر از ابعاد گوناگون دسته بندی می‌شود، اما اقدامات یک بعد بر بعد دیگر شهر تاثیر گذار است و این خارج از اراده مدیران و برنامه‌ریزان شهری می‌باشد. پس با بررسی دقیق اثرات جانبی هر اقدام در حوزه شهرسازی می‌توان تاثیرات مثبت آن‌ها را در ابعاد مختلف این سکونتگاه‌ها افزایش داد.

کلیدواژه‌ها: کالبدی - فضایی، امنیت اجتماعی، کرج، مهرشهر

مقدمه

با توجه به اسکان بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها و رشد روزافزون جمعیت این سکونتگاه‌های زیستی و همچنین پیامدهای ناشی از این ازدحام چون بیگانگی، عدم حس‌تعلق و عدم عدالت اجتماعی و با توجه به اینکه فضای شهری صحنه نمایش زندگی روزمره مردم است و به دلیل نقشی که در توسعه جامعه دموکراتیک بازی می‌کند، لزوم سلامت و امنیت در این فضاها بسیار اهمیت دارد. این گسترش شتابان، شهرها را از ابعاد انسانی خارج کرده و با اصول توسعه پایدار شهرها و محیط زیست در تناقض است و موجب شده تا امروزه شهرها با چالش‌های فراوانی در زمینه تراکم جمعیت، کمبود مسکن، آلودگی و تخریب محیط زیست، ترافیک، تعارض‌های اجتماعی و رفاه و عدالت اقتصادی، تأمین خدمات، تسهیلات زیرساختی و سلامت جسمی و روانی مردم روبرو باشند. امروزه بیش از هر زمان دیگر به افزایش امنیت شهرها در ابعاد مختلف توجه می‌شود (Ziari et al., 2023:1). توسعه پدیده‌ای است که با ابعاد مختلف زندگی بشر ارتباط دارد (نصیری لاکه، مولائی هاشجین و پوررمضان، ۱۴۰۱: ۶۶۸). گزارش جهانی اسکان بشر که در دهه اول قرن بیست و یکم از سوی دفتر اسکان بشر سازمان ملل متحد منتشر شد، اشاره دارد که طی دهه پایانی قرن بیستم جهان شاهد رشد فزاینده تهدیدها علیه امنیت شهرهای بزرگ و کوچک بوده است (عطارزاده، ۱۴۰۰: ۶۹-۷۰). یکی از اجزای سازنده هر شهر، شهروندان آن سکونتگاه می‌باشند (اردلان، داودپور و زیاری، ۱۳۹۹: ۱۳۴). امنیت اجتماعی برای همه اعضای جامعه مهم است، زیرا شهروندان به واسطه آن می‌توانند در جامعه شهری مشارکت داشته و نقش آفرینی نمایند (روانشاد و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۷۰). انسان بعنوان یک موجود اجتماعی همواره در حال تعامل با محیط پیرامون خود می‌باشد و با آن ارتباط برقرار می‌کند و به این ترتیب موجودیت اجتماعی خود را حفظ می‌نماید، لذا فضاهای عمومی و شهری یکی از مهمترین فرصت‌های اجتماعی شدن در جامعه می‌باشند (حسنی‌پور، کاظمی و ثقفی اصل، ۱۴۰۲: ۸۲). نظریات جدید بر ضرورت تعمق در سرمایه‌های اجتماعی، منابع انسانی و ایجاد پیوندهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تأکید می‌نمایند (پوررمضان و مهدوی، ۱۳۹۱: ۱۰۱). فضای شهری بیشترین ارتباط را با مردم و محیط زندگی و در نتیجه نقش بسزایی در هویت بخشی و احساس آرامش به شهروندان دارد. ظاهر محیط‌های شهری و عوامل موثر بر امنیت این محیط‌ها نیز به عنوان محرک استفاده کنندگان از فضا را تحت تاثیر قرار می‌دهند. امنیت، در لغت به معنای نداشتن دلهره و دغدغه است و همچنین در بر گیرنده موضوعاتی چون "رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، نگرانی با وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تامين، ضمانت" می‌باشد (ماندال، ۱۳۸۷: ۴۴). فضای شهری و روابط جاری در آن با هم در ارتباط متقابل هستند و ازهم تاثیر می‌پذیرند، انسان از طریق روابط اجتماعی - فرهنگی به فضا، فرم و عملکرد اهمیت می‌بخشد و ساماندهی فضا به نوبه خود به تغییر شکل این روابط می‌انجامد، بنابراین ساخت و طراحی فضاهای شهری بر فرایند زندگی اجتماعی تاثیر گذاشته و می‌بایست از نظر جسمی و روانی برای شهروندان کارایی داشته باشد. بررسی یک شهر می‌توان ابعادی را به نمایش بگذارد، که در مباحث نظری قابل درک و شناسایی نیست (اردلان، ابراهیمی‌پور و وحید، ۱۴۰۰: ۸۹).

امروزه کمبودها و مشکلات متعددی در مناسب سازی فضاهای شهری برای استفاده اقشار مختلف جامعه به ویژه اقشار آسیب پذیر، ناتوان و کم توان وجود دارد (ابی زاده، ۱۴۰۰: ۶۶۸). با توجه به ضرورت ایجاد امنیت در جوامع، شیوه ها، ابزار و رویکردهای ایجاد و حفظ آن متحول شده است (سالار و همکاران، ۱۳۹۹: ۲). بررسی سیر تحول شهرسازی طی یک صد سال گذشته در ایران نشان دهنده عدم توجه به بسیاری از عوامل مهم در برنامه‌ریزی و طراحی شهری است (داودپور و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۰۲-۲۰۵). در حالیکه هنوز بیش از چند دهه از بین‌المللی شدن موضوع پیشگیری از جرم از طریق طراحی نگذشته است، کشورهایی نظیر آمریکا، کانادا، انگلیس، برزیل، آفریقا و غیره پروژه‌های اجرایی موفق با کاهش بسیار موثر در زمینه‌ی بروز جرم دارند، در صورتی که در کشور ایران باتوجه به گسترش شهرنشینی و مشکلات و عوارض ناشی از آن نظیر وقوع جرم و ناامنی، اقداماتی که تاکنون درخصوص امنیت شهرها صورت گرفته است، صرفا اقداماتی بوده که از سوی نیروی انتظامی انجام گرفته و افزایش پیشنهادات کالبدی و طراحانه‌ای که چندین دهه است در دنیا در جهت کاهش جرم و جنایت در فضاهای شهری اعمال و حتی پیشنهاد می‌گردند، در ایران نمود عملی نیافته است. ایجاد ناهماهنگی میان فعالیت‌ها، جمعیت و فضا باعث ایجاد ناامنی شهری و جرایم می‌گردد. بنابراین شناخت فضاها و عوامل موثر در کاهش امنیت و بر هم خوردن نظم شهری از نکات بسیار مهمی است که طراحان و برنامه‌ریزان شهری در مدیریت شهر باید به آن‌ها توجه ویژه‌ای داشته باشند. شهر و فضاهای مختلف و چند گونه آن

ظرفی برای فعالیت‌ها و رفتارهای ساکنین آن هستند (شارما^۱ ۲۰۰۳: ۲۰). از سوی دیگر، فضای شهری و روابط جاری در آن با هم در ارتباط متقابل هستند و از هم تاثیر می‌پذیرند. انسان از طریق روابط اجتماعی - فرهنگی به فضا، فرم و عملکرد اهمیت می‌بخشد و ساماندهی فضا به نوبه خود به تغییر شکل این روابط می‌انجامد. بنابراین ساخت و طراحی فضاهای شهری بر فرایند زندگی اجتماعی تاثیر گذاشته و می‌بایست از نظر جسمی و روانی برای شهروندان کارایی داشته باشد امنیت اجتماعی ارتباط مستقیمی با فضاهای شهری دارد. یک فضای شهری مناسب از جمله محله تا حد زیادی تامین کننده امنیت و فضای نامناسب از بین برنده آن و زمینه ساز انواع آسیب‌ها و معضلات اجتماعی است. فضاهای نامناسب در محله، فضاهای بی دفاع، محلات ناامن، همه و همه از عوامل تهدید کننده امنیت اجتماعی هستند (قرایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰).

اهمیت مطالعه در خصوص عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی نیز از این جا ناشی می‌شود که بدون شناخت عوامل مؤثر و مرتبط با احساس امنیت در افراد، تأمین امنیت اجتماعی و نظم عمومی در سطح جوامع امکان‌پذیر نخواهد بود؛ بنابراین شناخت این عوامل در ایجاد احساس امنیت اجتماعی، از پیش شرط‌های اساسی در برنامه‌ریزی جهت ارتقای سطح آن می‌باشد. در این ارتباط باید اذعان داشت که نقش فضای کالبدی شهر و طراحی محیط شهری در افزایش امنیت اجتماعی غیرقابل کتمان است. بسیاری از عوامل مؤثر در امنیت فضاهای شهری را می‌توان منتج از شرایط کالبدی آنها دانست. فقدان روشنایی مناسب، آلودگی و اغتشاش بصری، ترافیک و غیره از جمله عوامل کالبدی هستند که بر امنیت فضا تأثیر می‌گذارند.

تا کنون تحقیقاتی مرتبط با موضوع پژوهش انجام شده است که این پژوهش‌ها بر روی سکونتگاه‌هایی انجام شده‌اند که از ابتدا بخشی از یک محدوده شهری بوده‌اند. طاهری و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای به بررسی رابطه بین فضای کالبدی - اجتماعی شهر و احساس امنیت - نمونه موردی: شهر قزوین، با روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای با کمک نرم افزارهای SPSS و Amos پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد، متغیر فضای کالبدی، جنس، سن، فضای اجتماعی شهر، تعداد سالهای سکونت تاثیرگذار بوده‌اند (طاهری و همکاران، ۱۴۰۱: ۸۵). نظم‌فر و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان ارزیابی امنیت در فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: پارک‌های شهر تهران)، با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی ضریب اهمیت ۲۴ شاخص با استفاده از مدل ANP را بررسی نموده و نتایج این پژوهش نشان دادند در سال ۱۳۹۱ پارک نرگس و چیتگر به ترتیب ۰/۴۶۱ و ۰/۸۲۱ در سال ۱۳۹۲ پارک الغدیر و لویزان با امتیاز ۰/۵۳۰ و ۰/۷۵۰ و در سال ۱۳۹۳ پارک سهند و سرخه حصار با امتیاز ۰/۴۱۶ و ۰/۷۲۸ در رتبه های اول و آخر قرار دارند. همچنین نتایج میانگین رتبه نشان داد که پارک سهند دارای امنیت بسیار بالا و پارک های لویزان، چیتگر و سرخه حصار به طور مشترک، فاقد امنیت می باشند. مهمترین عوامل ایجاد ناامنی در پارک های لویزان، چیتگر سرخه حصار عبارت بود از دستگیری مرتکبین به جرائم منکراتی، معتا، شرب خمر و مشروبات الکلی، نزاع و درگیری، مفاسد اجتماعی و بد حجابی، صدور قبض تخلفات خودرویی، توقیف خودرو؛ حمل سلاح سرد و گرم، افراد اغفال کننده و زورگیر یا مظنون به زورگیری و دستگیری اراذل و اوباش هستند. در پایان با توجه به یافته های پژوهش پیشنهادهایی جهت بهبود وضعیت امنیت فضاهای عمومی (پارک) ارائه شده است. رسولی شورستان (۱۳۹۷)، در تحقیقی با عنوان "بررسی و تحلیل نقش عوامل کالبدی و اجتماعی بر احساس امنیت در فضاهای شهری گرگان" به بررسی این موضوع پرداختند، روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی و نوع آن کاربردی - توسعه ای است. در زمینه آمار استنباطی از نرم افزارهای SPSS در قالب آزمونهای آماری پیرسون و اسپیرمن و روش رگرسیون چند متغیره استفاده شده و همچنین برای تهیهی نقشه در تحلیل مکانیابی کاربری‌ها از نرم‌افزار سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS استفاده کرده است. نتایج مطالعات نشان می‌دهد که با وجود امنیت، احساس امنیت در محدوده مورد مطالعه از دید ساکنان، پایینتر از سطح متوسط ارزیابی شده است و بنا بر نتایج حاصل شاخص‌های کالبدی و اجتماعی رابطه‌ی معناداری با احساس امنیت داشته اند. همچنین نتایج تحلیل بیانگر آن است که متغیرهای مستقل کالبدی تا ۳۸ درصد بر متغیر وابسته ی احساس امنیت تأثیرگذار بوده و بالاترین تأثیر را بر متغیر مستقل آلودگی محیط داشته است و متغیرهای مستقل اجتماعی تا ۶۴ درصد بر متغیر وابسته احساس امنیت تأثیرگذار بوده و بالاترین تأثیر مربوط به متغیر مستقل عملکرد پلیس بوده است. سالاری‌فر و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی به بررسی تأثیر عوامل کالبدی - محیطی طراحی فضاهای باز شهری بر ارتقاء امنیت اجتماعی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر سبزوار پرداختند، در این تحقیق از روش توصیفی - تحلیلی و در فرایند انجام تحقیق از روش‌های تفسیری و پیمایش استفاده شده و تحلیل‌ها به صورت توصیفی و استنباطی SPSS انجام شده است. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که در فضاهای باز، با

استفاده از نرم افزار شهری سکونت‌گاه‌های مورد نظر در شهر سبزوار، از بین مؤلفه های کالبدی، (شش مؤلفه: آلودگی نمادی، آلودگی دیداری، فعالیتهای کاربری زمین، کیفیت کلی سکونت، آلودگی نور و دسترسی با امنیت اجتماعی ر رابطه مستقیم و معناداری دارند. این موضوع همچنان در دیگر کشورهای جهان مورد توجه می‌باشد. مک و همکاران (۲۰۱۸)، در پژوهشی با عنوان بررسی و عوامل ترس پارک‌های شهری در هنگ کنگ، با استفاده از روش توصیفی- پیمایشی، ۸ پارک شهر هنگ کنگ در نظر گرفته شده سه گروه عوامل ترس از جرم، از جمله ویژگی های طبیعی پارک، مسائل طراحی و مدیریت پارک و نگرانی های مربوط به بازدید کنندگان مورد مطالعه قرار دادند. به طور کلی نتایج نشان داد که عوامل ترس از جرم عمدتاً توسط مسائل طراحی و مدیریت پارک تحت تاثیر قرار گرفت؛ حضور معنادان به مواد مخدر، افراد مست، عناصر نامطلوب مظنون یا دزد و افراد مشکوک مشکلات سلامت روان، عوامل کلیدی نگرانی های محصول ترس در پارک مورد مطالعه بوده‌اند. فاستر و همکاران (۲۰۱۴)، در تحقیقی با یک مدل رگرسیون خطی تأثیرات ترس از جرم در راه رفتن و پیاده روی افراد را در استرالیا بررسی و تحلیل کردند. تمام تجزیه و تحلیل‌ها در محیط نرم افزار SPSS انجام شد. برای محاسبه درصد تغییر در فرکانس راه رفتن در هر واحد، از مدل‌های دو جمله‌ای منفی (با پیوند ورود به سیستم) استفاده گردید. نتایج یافته های آنها نشان می دهد که با افزایش مداخلات و تصمیم‌گیری‌ها می‌توان ترس از جرم را کاهش داده و میزان پیاده‌روی را افزایش داد. از آنجا که محله مهرشهر محله ای است که از ابتدا بخشی از شهر کرج نبوده و بعداً به آن الحاق شده است، لذا بررسی این موضوع می تواند نکات قابل توجهی را مشخص نماید تا در تجربیات بعدی در زمان الحاق دیگر سکونتگاه های زیستی به محدوده شهر مورد توجه مدیران و متخصصان شهری قرار گیرد. لذا انجام تحقیق حاضر با توجه به عوامل مورد بررسی و مورد مطالعه فاز یک مهرشهر که از مناطق خوش آب و هوا در استان البرز می‌باشد، با اهمیت به نظر می‌رسد. هدف اصلی مقاله حاضر تبیین معیارهای کالبدی- فضایی و مضامین امنیت اجتماعی محله های شهری در راستای افزایش سطح آن در محله مهرشهر کرج می باشد.

محله در لغتنامه دهخدا به معنای "کوی، برزن، یک قسمت از چندین قسمت شهر" آمده است (وبسایت موسسه لغت نامه دهخدا، ۳ اسفند ۱۳۹۹). محله، مفهوم ثابت و ایستایی در مباحث شهرشناسی جغرافیایی و سایر علوم از جمله برنامه ریزی شهری، علوم اجتماعی و علوم سیاسی در قرن گذشته نداشته است. در زمان حاضر نیز این مفهوم دچار تغییرات اساسی شده است، به گونه ای که پیرامون مفهوم و ابعاد آن مباحث فراوانی وجود دارد. محله قدیمی ترین و شناخته شده ترین بخش از تقسیمات شهری محسوب میشود که تأمین کننده زندگی نیمه عمومی ساکنین شهر می باشد. محله معمولاً کالبد سکونت و اشتغال ۷۰۰ الی ۱۲۵۰ خانوار با دامنه نوسان شعاع پیاده ۳۰۰ الی ۳۷۵ متر (۵ تا ۴ دقیقه پیاده) است که با عنصر شاخص فرهنگی مسجد و آموزش (دبستان) تعریف میشود. هر محله با شبکه سواره روی دور محله‌ای از سایر محلات مجاور جدا می شود (زیاری، ۱۳۸۸: ۱۲).

از سوی دیگر، در شهرسازی دنیای غرب واحدهای مسکونی لوکوروبوزیه (۱۹۵۳، ۱۹۶۰) و واحد همسایگی یا محله پیشنهادی کلارنس پری (۱۹۲۷) دو راه حل عام طراحی محله در نیمه اول قرن بیستم اند. واحدهای مسکونی ماری جمع‌بندی دیدگاههای لوکوروبوزیه برای ساخت مسکن انبوه است. مجموعه ای خوداتکاء شامل ۳۳۰ واحد مسکونی در ساختمانی ۱۷ طبقه که در محیط سبز وسیعی ساخته شده است. امکانات خرید در یکی از طبقات میانی مجموعه و مهد کودک و مابقی امکانات عمومی روی بام ساختمان طراحی شده است. این مدل عام را طراح آن به منزله اجتماعی کامل و مجموعه ای خود اتکاء پیشنهاد کرده است.

چنین اجتماعی، اگرچه توسط جامعه شناسان، اجتماعی با توانایی محدود نامیده می شود، می تواند تا حدودی احساس زندگی در اجتماع منسجم محلی را به وجود آورد. الگوی کلارنس پری، واحد همسایگی را به عنوان یک محیط اجتماعی- کالبدی برای توسعه مناطق مسکونی شهری پیشنهاد می دهد. پری چهار عنصر اصلی شامل مدرسه ابتدایی، پارک کوچک یا زمین بازی، فروشگاه های کوچک و ترکیبی از ساختمان ها، خیابانها و خدمات عمومی را پیشنهاد می دهد. وی با پیشنهاد ابعاد فیزیکی برای واحد همسایگی، فاصله هر نقطه از دبستان را یک چهارم مایل (حدود ۴۰۰ متر) تعیین کرده است (پورجعفر، ۱۳۸۳: ۱۳). ویژگی های کالبدی محلات پیشنهادی پری شامل اندازه کنترل شده، حریم های روشن و تفکیک شده، فضاهای باز، فضاهای اداری، خدمات تجاری در مقیاس محله و نظام شکل گیری خیابان های داخلی می باشد. یکی از محلاتی که بر اساس مدل واحد همسایگی پری ساخته شد، محله رادبرن در نیوجرسی آمریکا است که هدف آن ایجاد اجتماعی محلی منطبق با محدوده کالبدی محله بود (پورجعفر، ۱۳۸۳: ۱۳). این محله شامل مجموعه ای از واحدهای مسکونی می شد که در اطراف فضای باز پیوسته ای قرار گرفته و دارای زیرمحلات با شعاع دسترسی یک چهارم مایل بودند. مهم ترین مفاهیم به کار رفته در طرح این مجموعه عبارتند از: ۱. بلوک های مجتمع شده مسکونی به جای بلوک های خطی ۲. خیابان های با کارکرد تخصصی و تا حد امکان مجزا، به جای

خیابان‌های چند کارکردی ۳. تفکیک کامل حرکت پیاده و سواره با ایجاد سلسله مراتب دسترسی؛ ۴. واحدهای مسکونی با اتاق نشیمن و خوابیه سمت فضای سبز و پارک و اتاق‌های سرویس به سمت خیابان دسترسی پیاده؛ ۵. پارک به منزله ستون فقرات محله، به گونه ای که فضاهای باز بزرگ مراکز محله با اتصال به یکدیگر فضای سبز پیوسته ای را با دسترسی های پیاده به مقاصد مختلف به وجود آورند (عینی‌فر، ۱۳۸۶: ۱۴۱). در حال حاضر واحد های همسایگی جایگاه مهمی در امر توسعه شهری در شهرسازی غرب دارند. به طوری که از آن‌ها به عنوان کلید توسعه شهری، مشارکت مردم و هویت بخشی به محیط های شهری یاد می شود (راپپورت، ۲۰۰۱: ۱۹). از طرف دیگر، امنیت به معنای رهایی از خطر، تهدید، آسیب، ترس یا وجود آرام، اطمینان، آسایش و اعتماد است و محصولات برقراری نظم در جامعه است که در اعلامیه ی جهانی حقوق بشر به عنوان یکی از حقوق اجتماعی انسان بیان شده و هم ردیف آزادی قرار گرفته است. امنیت از جمله نیاز های اولیه زندگی انسان است که حتی در نردبان نیاز های انسانی آبراهام مازلو پس از نیاز های فیزیولوژیکی نظیر غذا، آب و جنس مخالف در وهله دوم نیاز های انسانی قرار می گردد. این نیاز نقش به سزایی در رشد و تامین سایر نیاز های انسان دارد به طوری که مهم تر ین نیاز برای درک شناخت استفاده از مواهب زندگی تامین نیاز امنیت است. در صورت عدم تامین این نیاز، نیاز های رده بالاتر برآورده نمی شوند. مگر اینکه تا حدی نیازی های پایین تر ارضاء شوند.

نیاز به امنیت از عدم احساس خطر آغاز می شود. انسان در طول تاریخ راه حل های بسیاری برای آوردن این نیاز خود اندیشه اند. مهم ترین این راه حل ها با هم زندگی کردن بود که در نهایت به ساخت شهر ها انجامید. انسان ها زندگی در کنار یکدیگر خود را در برابر بلایای طبیعی و خطر حیوانات دیگر حفظ می نمودند. اما امروزه در برخی مکان ها ترس از بلایای طبیعی، به دلیل عدم ساخت مطلوب و ایمن ساختمان ها همواره همراه انسان است. به علاوه اینکه به تدریج انسان ها نه تنها همچنان بر بسیاری از بلایای طبیعی نتوانستند غلبه کنند، بلکه خود نیز به تهدیدی جدی برای یکدیگر تبدیل شدند. امروزه در بیشتر جوامع به رغم کنترل و مدیریت بسیاری از تهدید های طبیعی، سایر تهدید های انسانی نیز رو به افزایش است.

لازم به ذکر است، گاهی اوقات به جای امنیت اجتماعی، از عبارت ایمنی اجتماعی استفاده می شود. احساس خطر از سوی محیط فیزیکی و تهدید از سوی این عوامل به ایمنی فضاهای شهری باز می گردد. در حالیکه امنیت به حفاظت فرد، خانواده و دوستان او، اموال شخصی و اشتراکی او در برابر دیگران مربوط می شود (کرمونا، ۱۳۸۸: ۱۳). در نتیجه ایمنی بر عدم آسیب رسیدن جسمانی از سوی محیط فیزیکی و امنیت نه تنها بر ایمنی، بلکه بر آسایش روانی در ارتباط با دیگران اشاره می کند. متأسفانه با وجود مجموعه مباحث مطرح شده فوق، در ایران اقداماتی که تاکنون در خصوص افزایش امنیت شهر ها صورت گرفته است، صرفاً اقداماتی بوده که از سوی نیروی انتظامی انجام گرفته و حتی نظریات کالبدی و طراحانه ای چندین دهه است در دنیا در جهت کاهش جرم و جنایت در فضاهای شهری اعمال می گردند، در ایران تجربه عملی چندانی نیافته است، که در مباحث بعدی مفصلاً به این موضوع پرداخته خواهد شد. ضمن اینکه این اقدامات توجهی به جنبه حسی مساله امنیت نیز نداشته و صرفاً با رویکرد کاهش اعداد و ارقام حاصل از جرائم به پیش رفته اند. این در حالیست که همانطور که ذکر شد بالا بردن میزان جرایم در فضاهای شهری که حاکی از پایین بودن امنیت در آن‌هاست، لزوماً به معنی پایین بودن احساس امنیت در این فضا نمی باشد؛ به طور مثال فضاهایی نظیر ناصر خسرو در تهران محل وقوع بیشترین جرایم در آمار های نیروی انتظامی است و دارای سطح پایینی از امنیت است. اما به دلیل حضور فعال مردم، تنوع فعالیت ها و دسترسی کالبدی بالایی که دارد، از احساس امنیت مناسبی برای استفاده کنندگان آن برخوردار است (مدیری، ۱۳۸۵: ۱۱). با بررسی های انجام شده می توان اظهار کرد که با دسته بندی و مطالعه ی عوامل موثر بر عدم احساس امنیت، علاوه بر در نظر گرفتن مولفه ی جرم و عوامل ایجاد کننده ی آن به عنوان مولفه ای تاثیرگذار بر احساس ناامنی، طیف وسیع تر و جامع تری از سایر عوامل دخیل بر احساس ناامنی در فضاهای شهری در نظر گرفته خواهد شد. لذا با تاکید بر عوامل کالبدی موثر بر بروز جرم و بزه در بخش های قبل، در این بخش به بررسی عوامل موثر بر عدم احساس امنیت (ناامنی) در فضاهای شهری پرداخته می شود. بدین ترتیب به منظور شناخت و دستیابی به پاسخی مناسب جهت کاهش یا از میان برداشتن احساس ناامنی و امنیت در فضاهای شهری، اولین گام شناسایی و شناخت محرک های آن است. عدم احساس امنیت، طیف وسیعی از محرک های شهری را شامل می شود. این محرک ها در سطوح میانی ناشی از ترس از جرم، اغتشاش محیط، عدم شناخت صحیح محیط و نبود آسایش محیطی هستند و در نهایت به عدم احساس امنیت اجتماعی می انجامند. چنانچه در مدل مفهومی اولیه نشان داده شده است، امنیت اجتماعی شامل چهار بُعد است که هر بُعد خود از زیر مجموعه هایی از محرک های تشکیل شده اند. از این رو در بررسی بُعد اجتماعی به معرفی عوامل مربوطه پرداخته خواهد شد.

الف) ترس از جرم

جرم و احساس محافظت از خود در برابر آن مهم ترین عامل تاثیر گذار بر کیفیت زندگی انسان ها است (رحیمی، ۱۳۹۸: ۱۱۹). ترس از جرم ریشه در ترس از تجاوز به حریم و قلمرو شخصی دارد. این احساس به چند طریق صورت می گیرد که ازدحام، نظارت مستقیم، غافلگیر کنندگی محیط و احساس عدم نظارت دیگران بر محیط هر یک از این عوامل، حاصل حضور عناصر مختلف محیطی و کالبدی هستند که علاوه بر ایجاد امکان وقوع جرم در فضای شهری، به تنهایی نیز منجر به تنش روانی در افراد می شوند. شاخص های مطرح در ترس از جرم شامل ازدحام، نظارت مستقیم، غافلگیر کنندگی محیط، عدم احساس نظارت دیگران بر محیط می باشند.

ب) اغتشاش محیط: ذهن انسان همواره برای درک محیط در حال دسته بندی و یافتن ارتباط میان اجزای محیط است. این عمل ایجاد نظم نامیده می شود که در مقابل اغتشاش و آشفتگی قرار دارد. افراد داده های محیط پیرامون را در ذهن خود دسته بندی می کنند تا بتوانند آن ها را تحلیل نموده، درک کنند و به خاطر بسپارند. از این رو هر گونه داده ای از محیط که فاقد توان نظم دهی در ذهن انسان باشد منجر به عدم درک محیط از سوی فرد، سردرگمی و در نتیجه ایجاد ناامنی از محیط در وی می گردد (رزاقی اصل و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰۴).

ج) اغتشاش فرمال: یک فضای شهری از اجزای فرمال مختلفی تشکیل شده است که جنبه های مختلف کالبدی و غیر کالبدی دارند، اما آنچه که کالبد یک فضای شهری را تشکیل می دهد، همین جنبه های کالبدی فرم ها است که فضای شهری را احاطه کرده اند؛ جنبه هایی نظیر اندازه، تداوم بصری، نفوذ پذیری، تناسبات بصری، تعادل بصری، نور، رنگ و غیره (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۳۴-۱۰). هریک از این جنبه های کالبدی نه تنها به دلیل از بین بردن نظم محیط خود منجر به ایجاد ناامنی در افراد می شوند، بلکه در ارتباط با سایر اجزای محیط به تحریک فرد در مقابل سایر استرس های محیطی کمک می نمایند. شاخص های مطرح در این عامل عبارتند از عدم تناسب اندازه و شکل فضا، عدم تداوم بصری، آلودگی بصری، عدم نفوذ پذیری، نبود سلسله مراتب فضایی، دسترسی نامناسب، عدم انعطاف فضا و فرسودگی و خرابی کالبد.

د) اغتشاش عملکردی: انسان دارای نیاز هایی است که بر اساس آن ها با محیط پیرامون خود ارتباط برقرار کرده و از محیط برای رفع این نیازها بهره می گیرد. فعالیت هایی که انسان برای رفع نیازهای خود انجام می دهد در فضاها و مکان های مختلف صورت می گیرد. بدین ترتیب هر فضا عملکردی می یابد که پاسخگوی انجام فعالیتی خاص و رفع کننده نیازی ویژه است. به گفته پاکزاد، عملکرد در واقع توانایی یک سیستم دینامیک در ایجاد حالت های رفتاری معین است. برای نمونه خیابان به عنوان یک سیستم دینامیک توانایی دارد که بتوان در آن حرکت مکت کرد، در آن می توان دیگران را دید و توسط دیگران دیده شد (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۱۵). حال اگر فعالیت هایی که توقع می رود در یک فضای شهری قابل انجام باشند نتوانند در آن فضا انجام گیرند، عملکرد آن فضا دچار اختلال شده و اغتشاش عملکردی حاصل می شود. این اتفاق ممکن است توسط توجه بیش از حد به تأمین تنها یکی از نیازها در فضای شهری صورت گیرد. برای نمونه در صورتی که در خیابان تنها به نیازهای حرکتی توجه شود، از عملکرد خیابان در پاسخ به تعاملات اجتماعی کاسته می گردد. چنین رویکردی که در فضاهای شهری ما به وضوح قابل درک است، توجه بیشتر را به سواره ها معطوف نموده و از اهمیت پیاده می کاهد. بر این اساس می توان گفت اغتشاش عملکردی از چند طریق حاصل می شود: فعالیت های نامتجانس، ازدحام، ترافیک و تداخل فعالیت ها هریک از این عوامل با مختل نمودن عملکرد صحیح فضای شهری، در استفاده کنندگان فضا احساس عدم امنیت ایجاد می نمایند. در این بخش شاخص های مطرح شامل فعالیت های نامتجانس، ازدحام عابر پیاده، ترافیک (ازدحام سواره) و تداخل فعالیت ها می باشند.

ذ) عدم شناخت صحیح محیط: در اینجا منظور از شناخت صحیح محیط شناخت یک محیط ازسوی استفاده کنندگان به عنوان محیطی است که نسبت به ویژگی ها و قابلیت های آن نسبتاً آگاهی داشته باشند. به بیان دیگر پیام های محیط باید برای فرد قابل درک بوده معانی ای را در ذهن فرد نسبت به ویژگی های آن محیط تداعی نماید. افراد متفاوت بر اساس پیشینه و تجربه شان تعبیر متفاوتی از محیط هایشان دارند (مدنی پور، ۱۳۷۹: ۱۴۱). ادراک محیط رابطه ای مستقیمی با دریافت پیام های مختلف از سوی اجزای محیط (معانی) دارد. تحلیل این پیام ها در ذهن به شناخت محیط می انجامد و در نهایت آن محیط برای انسان آشنا می شود. از نظر رلف هرگاه که ما فضایی را احساس کنیم یا بشناسیم، هر چند احساسی بی شکل و لمس نشدنی باشد، آنجا می تواند یک مکان انگاشته شود. برای رولف مکان ها ذاتاً کانون گرد آمدن معناها هستند (کرمونا، ۱۳۸۸: ۱۹). حس مکان عاملی مهم در هماهنگی فرد و محیط، باعث بهره برداری بهتر از محیط، رضایت استفاده کنندگان و در نهایت احساس تعلق آن ها با محیط و

تداوم حضور در آن است (فلاح، ۱۳۸۵: ۵۷). این مسئله در نهایت افزایش نظارت اجتماعی شهروندان و پیشگیری از جرایم در محلات می شود.

ر) نبود آسایش محیطی: یکی از بخش‌های اساسی در طراحی شهری تامین شرایط راحت در فضاهای شهری است. به گفته کرمونا اگر فضاهای شهری راحت نباشند، بعید است مورد استفاده قرار گیرند. این آسایش با عوامل مختلف محیطی در ارتباط است؛ عواملی که هر کدام به نوعی با احساس امنیت محیط در ارتباط هستند. احساس امنیت از آسیب‌های احتمالی از سوی طبیعت و از سوی سایر افراد (کرمونا، ۱۳۸۸: ۲۴). در اینجا این عوامل در غالب سه بخش که بر احساس عدم امنیت تاثیر می گذارند، مورد بررسی قرار می گیرند: عدم تامین آسایش اقلیمی، عدم توان استفاده از تجهیزات محیط و انواع آلودگی ها. آنچه در این بحث مطرح شده دو شاخص عدم تامین آسایش اقلیمی و عدم توان استفاده از تجهیزات محیط است.

ز) انواع آلودگی های زیست محیطی: انواع آلودگی ها در محیط پیرامون، از جمله عوامل آزاردهنده ای هستند که کیفیت زندگی را در شهر ها کاهش داده و به عنوان محرک‌های محیطی علاوه بر تأثیرات مخرب زیست محیطی، سلامت جسمی و روانی افراد را نیز تهدید می نمایند. شهرها مجموعه ای از آلودگی هوا، آلودگی محیط و سر و صدا (آلودگی صوتی) را در بر دارند که روزانه فشار های مختلف روانی را بر افراد وارد می کنند. علاوه بر این، بررسی های متعدد نشان دهنده رابطه وقوع جرائم و رفتارهای ناهنجار با محیط‌های آلوده است. مکان‌های آلوده به دلیل احساس عدم نظارت دیگران بر محیط (بخش ترس از جرم) مکان‌های جاذب خلافکاران و گروه های ناهنجار اجتماعی هستند و از اینرو مکان هایی محسوب می‌شوند که ترس از جرم و ناامنی را در افراد افزایش می‌دهند (صالحی، ۱۳۸۳: ۲۲). با وجود تأثیر مسلم انواع این آلودگی‌ها بر فضاهای شهری و استفاده کنندگان، هریک از انواع آلودگی‌ها تأثیرات متفاوتی در محیط و بر افراد دارند. شاخص های آلودگی در سه محور آلودگی هوا، آلودگی صوتی و آلودگی محیط مطرح می‌باشد. از آنجا که برخی شاخص‌هایی که در بخش‌های قبلی بیان شده‌اند در ماهیت یکی هستند. لذا آن‌ها را می توان به صورت جدول (۱) دسته بندی نمود. مدل مفهومی با توجه به تحقیقات پیشین و ادبیات موضوع به صورت زیر پیشنهاد می‌شود:

شکل ۱. مدل مفهومی پیشنهادی

جدول ۱. دسته بندی شاخص های مطرح در امنیت اجتماعی فضاهای شهری با رویکرد کالبدی-فضایی

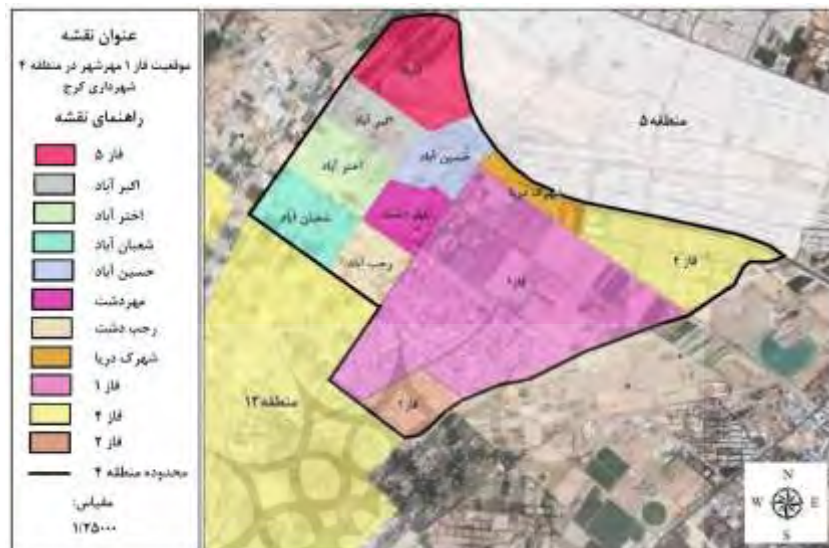
شاخص های مطرح در مبانی نظری	شاخص برگزیده شده برای مدل مفهومی	منابع	شاخص های مطرح در مبانی نظری	شاخص برگزیده شده برای مدل مفهومی	منابع
ازدحام	ازدحام	طاهری و همکاران (۱۴۰۱)، سالار و همکاران (۱۳۹۹)، سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶)	فرسودگی و خرابی کالبد	آلودگی دیداری	سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶)، لطفی و همکاران (۱۳۹۳)، روانشاد و همکاران (۱۴۰۱)
نظارت مستقیم			آلودگی بصری		
نظارت دیگران بر محیط	نفوذپذیری	حبیبی و صدیقی (۱۳۹۵)، لطفی و همکاران (۱۳۹۳) و سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶)	دسترسی ترافیک سواره	دسترسی (حمل و نقل عمومی)	لطفی و همکاران (۱۳۹۳) و سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶)
نفوذ پذیری غافلگیرکنندگی محیط			تجانس فعالیت های شهری	کیفیت فعالیت و کاربری	لطفی و همکاران (۱۳۹۳) و سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶) و شفق و همکاران (۱۳۹۵).
تجهیزات محیط	المان اطلاعاتی	لطفی و همکاران (۱۳۹۳)، سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶) فتحي و همکاران (۲۰۲۰)	تداخل فعالیت های شهری		
تداوم بصری			آلودگی زیست محیطی	آلودگی محیطی	لطفی و همکاران (۱۳۹۳)، روانشاد و همکاران (۱۴۰۱)، سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶)
انعطاف فضا			شناخت صحیح محیط	روشنایی محیط	همکاران (۱۴۰۱)، سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶)
سلسله مراتب فضایی	فرم فضا	لطفی و همکاران (۱۳۹۳)، سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶) فلاحت و همکاران (۱۳۹۳)	آلودگی صوتی	آلودگی صوتی	طاهری و همکاران (۱۴۰۱)
آسایش اقلیمی			تناسب اندازه و شکل فضا	مقیاس	طاهری و همکاران (۱۴۰۱)، لطفی و همکاران (۱۳۹۳)، سالاری فر و معصومی (۱۳۹۶)

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، یک تحقیق کاربردی، از نظر روش توصیفی و بر حسب نحوه اجرا از نوع پیمایشی می باشد. گردآوری اطلاعات روندی محسوب می شود که طی آن اطلاعات خاصی از گروهی از پاسخگویان گرفته می شود. به منظور جمع آوری اطلاعات، روش های متعددی وجود دارد و اغلب برای کسب اطلاعات در یک تحقیق از روش های مختلفی استفاده می گردد. در این تحقیق به منظور جمع آوری داده های لازم برای تجزیه و تحلیل، از مطالعات آرشیوی و پرسشنامه استفاده شده است. مطالعات کتابخانه ای صورت گرفته در این تحقیق مشتمل بر بررسی اسناد و مدارک علمی داخلی و خارجی، اینترنت، استفاده از مقالات و پایان نامه های مشابه ایرانی و خارجی بوده است. اطلاعات مورد نیاز این تحقیق ابتدا از طریق مطالعه کتابخانه ای و بررسی کتب و مقالات معتبر علمی، پایان نامه ها و گزارش آماری، اطلاعات لازم در خصوص مبانی نظری و پیشینه تحقیق گردآوری خواهد شده، سپس در مطالعه ای میدانی و با استفاده از پرسشنامه (پرسشنامه به صورت ۵ گزینه ای و براساس مقیاس لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد)، داده های مورد نیاز برای تحلیل و جمع بندی و جمع آوری شده است. تنها ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه می باشد که از اعتبار صوری برای ارزیابی اعتبار و آلفای کرونباخ برای ارزیابی پایایی این ابزار استفاده شده است. به منظور ارزیابی مدل مفهومی تحقیق همچنین اطمینان یافتن از وجود یا عدم وجود رابطه علی میان متغیر های تحقیق و بررسی تناسب داده های مشاهده شده با مدل مفهومی تحقیق، فرضیه های تحقیق با استفاده از مدل معادلات ساختاری آزمون می شوند. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار spss و lisrel استفاده شده است. مدل معادلات ساختاری (SEM) تحلیل چندمتغیری بسیار نیرومند از خانواده رگرسیون چندمتغیری است که به محقق امکان می دهد مجموعه ای از معادلات رگرسیون را به طور همزمان مورد آزمون قرار دهد. مدل سازی معادله ساختاری دیدگاهی است که در آن الگوهای فرضی از ارتباطات مستقیم و غیرمستقیم در میان یک مجموعه از متغیرهای مشاهده شده و پنهان بررسی می شود.

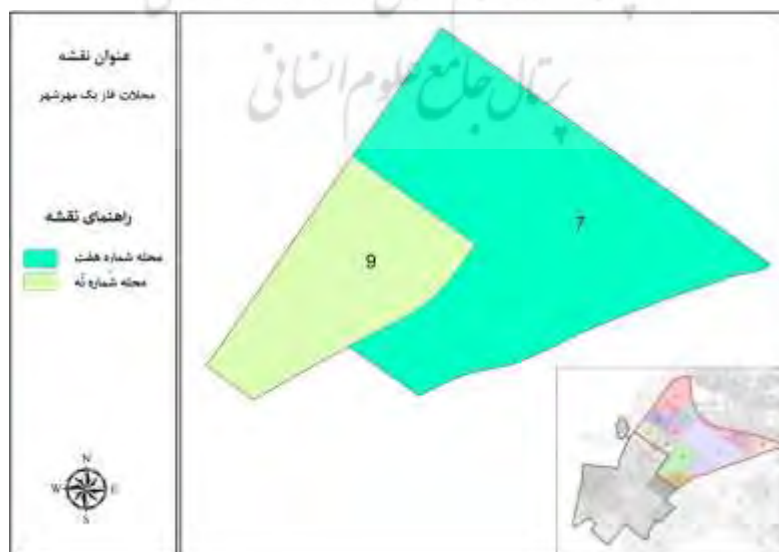
قلمرو جغرافیایی پژوهش

مهرشهر یکی از محله‌های کرج در استان البرز ایران است. این منطقه تا پیش از سال ۱۳۷۲ شهری جداگانه از شهر کرج محسوب می‌شد و شهرداری مهرشهر (که اکنون شهرداری مناطق ۳ و ۴ کرج نامیده می‌شود) آن را اداره می‌کرد. محدوده فاز یک مهرشهر واقع در منطقه چهار شهر کرج از شمال به بلوار امامزاده طاهر و فاز چهار مهرشهر و شهرک دریا و از شرق به بلوار گلستان و حریم منطقه ۱، از غرب به بلوار ارم و محله‌های حسین آباد، مهردشت و رجب آباد از جنوب هم به خیابان پاکدل و منطقه ۱۲ محدود می‌شود.

شکل ۲. موقعیت فاز یک مهرشهر در منطقه ۴ شهر کرج (منبع: شهرداری کرج، ۱۳۹۶)

مهرشهر کرج از چند محله و کوچه پس کوچه‌های زیادی تشکیل شده که هر کدام برای خود فضا و حال و هوای خاص خود را دارد و سلیقه‌های متفاوتی را در خود جای داده است. فضای سبز درختان و چمنزارهای متعدد در آن دیده می‌شود که این منطقه را تبدیل به یک فضای خوب آب و هوایی کرده است که خانواده‌های زیادی ترجیح می‌دهند برای زندگی این منطقه را انتخاب کنند. محدوده فاز یک مهرشهر طبق تقسیم‌بندی طرح تفصیلی منطقه ۴ شهر کرج مصوب سال ۱۳۹۴، محلات منطقه ۴ شهرداری کرج شامل دو محله شماره ۷ و ۹ می‌باشد.

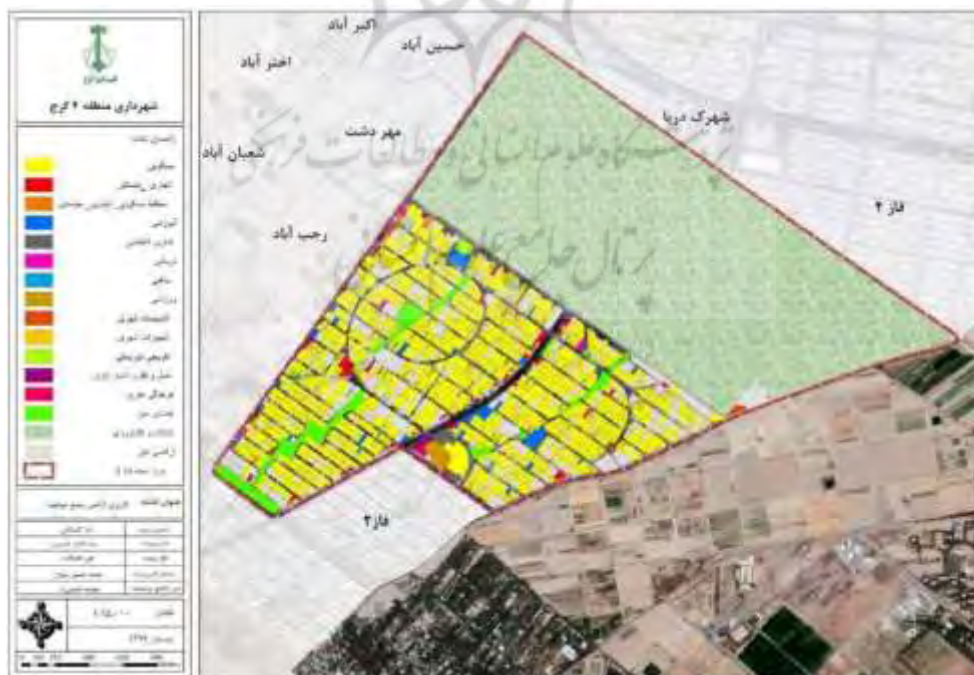

شکل ۳: محلات فاز یک مهرشهر (منبع: شهرداری کرج، ۱۳۹۶)

بر اساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵) محله هفت و نه به ترتیب دارای جمعیتی برابر ۳۳۲۱ نفر (۹۹۰ خانوار) و ۸۸۸۹ نفر (۲۹۳۶ خانوار) می‌باشند. مساحت محله هفت برابر ۴۸۹,۳۲ هکتار می‌باشد که از این مقدار ۴۹,۰۹ هکتار به کاربری مسکونی اختصاص یافته است. این وضعیت برای محله نه شامل ۱۹۷,۱۳ هکتار مساحت کل محله و ۹۴,۸۵ هکتار مساحت کاربری مسکونی است. با این اعداد و ارقام تراکم ناخالص و خالص به ترتیب در محله هفت برابر ۷ (نفر در هکتار) و ۶۸ (نفر در هکتار) و در محله نه برابر ۴۵ (نفر در هکتار) و ۹۴ (نفر در هکتار) می‌باشد (سند توسعه محلات منطقه ۴ کرج، ۱۳۹۴: ۲۸-۸۵). شکل های ۴ و ۵ نیز به ترتیب سازمان فضایی محلات فاز یک مهرشهر و کاربری اراضی این محدوده را نمایش می‌دهد.

شکل ۴: سازمان فضایی محلات فاز یک مهرشهر (منبع: شهرداری کرج، ۱۳۹۴)

شکل ۵: کاربری اراضی محلات فاز یک مهرشهر (منبع: شهرداری کرج، ۱۳۹۴)

با وجود آپارتمان های لوکس و مدرن، این منطقه ها هنوز بافت ویلایی همراه با معماری های خاص خود را حفظ کرده اند که به نوعی به هویت بخشیدن مهرشهر کرج رنگ و بوی خاصی را داده است. با توجه به بافت جدید و آپارتمان سازی در این منطقه، و به نوعی ایجاد ناهماهنگی میان فعالیت ها، جمعیت و فضا باعث ایجاد ناامنی شهری و جرایم می گردد. بنابراین شناخت فضاها و عوامل موثر در کاهش امنیت و بر هم خوردن نظم شهری از نکات بسیار مهمی است که طراحان و برنامه ریزان شهری در مدیریت شهری باید به آنها توجه ویژه ایداشته باشند. لذا با توجه به بافت منطقه مهرشهر و داشتن فضاهای باز زیاد و خانه های ویلایی و از سوی دیگر افزایش آپارتمان سازی همراه با افزایش جمعیت در این منطقه خوش آب و هوا، بررسی عوامل موثر بر افزایش بر امنیت آن هدف اصلی این پژوهش است. در این تحقیق در نظر است تاثیر معیارهای کالبدی از جمله: مقیاس، ازدحام، فرم فضا، امان اطلاعاتی، آلودگی دیداری، نور و روشنایی، آلودگی محیطی، آلودگی صوتی، کیفیت نفوذ پذیری، دسترسی حمل و نقل عمومی، کیفیت فعالیتها و کاربری زمین و کیفیت سکونت در محلات بر سطح ایمنی فاز یک مهرشهر بررسی شود. می توان گفت هدف اصلی از انجام این تحقیق، بیان معضلات ایمنی در فاز یک مهر شهر می باشد.

یافته ها و بحث

بر اساس اطلاعات استخراج شده در بخش مبانی نظری و مدل مفهومی پیشنهادی باید، وضعیت محدوده مورد مطالعه توسط گویه هایی سنجیده شود. لذا برای هر شاخص مطرح در مدل مفهومی چند گویه تعریف و سپس در قالب طیف لیکرت به صورت پرسشنامه تنظیم می گردد. بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه در این نظرسنجی برابر ۳۹۰ نفر به دست می آید و جامعه آماری شهروندان ساکن در فاز یکمهرشهر می باشند. نمونه گیری به صورت تصادفی ساده انجام می شود.

جدول ۲. پرسشنامه در قالب طیف لیکرت

متغیر ها	گویه ها	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم
امنیت	امکان رویت پذیری و نظارت از پنجره ها					
	مانع نبودن حجم ها و مبلمان شهری،					
	وجود کیوسک های پلیس جهت احساس امنیت					
فرم فضا	بهبود و تقویت معابر و دسترسی های باریک و صعب العبور منطقه.					
	طراحی مبلمان های شهری جهت امکان تجمع و تعامل افراد با یکدیگر					
	وجود فعالیتهای شبانه از جمله بازیهای ورزشی و یا پیاده روی جمعی					
ایمنی	وجود زمین های بازی برای کودکان					
	وجود فضاهای خانوادگی و سبز تفکیک شده جهت جلوگیری از ازدحام					
	خوانایی در فرم بدنه کالبدی					
مقیاس	عدم استفاده از تناسبیات نامتعارف					
	عدم طراحی فضاهای کور و پرت در فضاهای عمومی					
	توجه به شکل و اندازه شهری					
تجزیه و تحلیل	جزئیات مطلوب و قابل درک پیاده و سواره					
	چیدمان مناسب مبلمان شهری جهت افزایش دعوت کنندگی فضاهای عمومی					
	استفاده از فرم و مصالح مناسب مبلمان شهری جهت افزایش دعوت کنندگی فضاهای عمومی و جلوگیری از ازدحام					
ایمنی	نصب عناصر راهنما برای کمک به درک و ایجاد تصویری از فضا					
	شاخص بودن بناهایی با کاربری خاص به عنوان نماد به منظور خوانایی بیشتر فضا برای تازه واردین					
	زدودن آثار تخریب از فضا و عدم وجود آشفتگی					
معماری	نصب تابلوها به منظور ظرفیتهای و ویژگیهای محله .					
	ارائه تسهیلات جهت بهبود بهسازی					
	مرمت منازل و نمادهای مخدوش و نامناسب و ...					
معماری	الگوهای مناسب چیدمان مانند مثلثی یا حلقوی در چیدمان مبلمان و مکان یابی فضاها به منظور افزایش تعاملات					
	اجتماعی در مناطق جرم خیز					

نور و روشنایی	توجه به منظر شهری به منظور القای حس نظارت و کنترل پاکسازی دیوار نویسی‌های ناهنجار
	نقاشی‌های دیواری و مرتبط و متناسب
	رنگ‌های موثر در آرامش و نشاط
	طراحی عناصر شاخص و جاذب همچون آب نما، بازی با نور، المان و
آلودگی محیطی	سیستم روشنایی فضاهای باز شهری متناسب با میزان استفاده از آنها در ساعات تاریکی
	میزان روشنایی و فواصل چراغها نسبت به یکدیگر و نسبت به عرض خیابان
	نورپردازی مناسب باید به گونه ای که در بخش‌های میانی فضا جزایر تاریکی و نقاط کور ایجاد نکند
	سیستم پشتیبانی و نگهداری سیستم روشنایی
آلودگی صوتی	عدم وجود لامپهای سوخته یا تعویض به موقع لامپ‌های سوخته و شکسته در فضا
	وجود نور کافی بر روی تابلوها و علائم راهنما در شب جهت قابل رویت بودن
	وجود نور کافی در محدوده ایستگاه‌های حمل و نقل
	بردن زبال از محله به موقع جهت جلوگیری از آلودگی محیطی
کیفیت فضای زندگی	تمیز کردن محلات به موقع
	از بین بردن مکانها جهت تجمع زباله
	وجود سطوح های زباله در ابتدا و انتهای هر خیابان
	تمیز کردن نماها بطور منظم و همچنین جوی های آب
کیفیت فضای بازی	وجود آرامش و سکوت در منطقه
	عدم وجود دستفروش ها در هر زمان با صدای بلند و بلندگو
	محدود کردن دسترسی به محلات مسکونی برای غریبه ها
	تفکیک فضای بازی افراد جهت عدم ایجاد سر و صدا در هر کوچه
کیفیت فضای پیاده‌رو	وجود مسیریابی با پوشش حمل و نقل عمومی بین محدوده موردنظر و محدوده‌های پیرامونی
	دلپذیر بودن محیط، امنیت مناسب محیط، افزایش سطح آگاهی افراد از محیط
	انعطاف پذیری محدوده به منظور پذیرش تغییرات
	وجود انعطاف در فضاها و امکان تغییر و تبدیل موسمی فضا برای اجرای مراسم خاص مانند چادر زدن در ایام عزاداری
دسترسی حمل و نقل عمومی	جمع آوری امانات، نمایشگاه های موقت و ...
	وجود تجهیزات، تسهیلات و امکانات کافی در راستای حمل و نقل عمومی
	وجود خدمات حمل و نقل (شانه) مانند دایم بودن خطوط اتوبوس رانی در طول شب
	امکان دسترسی آسان سالمندان و کودکان به خدمات حمل و نقل عمومی
کیفیت قابلیت کاربری زمین	وجود ایستگاههای اتوبوس دارای حفاظ شیشه ای قابل رویت از بیرون به منظور افزایش امنیت
	استفاده بهینه از زمین‌های بلا استفاده به منظور ایجاد کاربری جدید
	احداث پارک کودک در نزدیکی محلات مسکونی یا ایجاد فضاهای جمعی برای حضور و افزایش تعاملات بزرگسالان
	وجود دفاتر جهت صدور پروانه‌ی ساخت و یا تعمیرات جهت ارتقای کیفیت و اصلاح ساختمان‌ها
کیفیت سکونت محلات	سطح کیفی مطلوب جهت سکونت این محله و ایجاد تصویر ذهنی مثبت در ساکنین
	مشارکت عمومی به منظور بهبود وضعیت مساکن این محلات و اعطای تسهیلات توسط دولت به واجدین این شرایط
	محدود بودن دسترسی به محلات مسکونی برای غریبه‌ها و مجرمین
	تا چه اندازه در محله دسترسی مناسب هم برای سواره و هم برای پیاده وجود دارد؟
کیفیت اجتماعی	تا چه میزان این مسیرها امنیت کافی برای عبور و مرور دارند؟
	تا چه اندازه ، محله گوشه ها و کنج های نا امن وجود دارد؟
	تا چه اندازه در محله، فضاهای باز برای حضور افراد و تعاملات اجتماعی وجود دارد؟
	تا چه حد در محله خرابه ها و بافت فرسوده وجود دارد که سبب عدم امنیت شده اند؟
کیفیت فضای سبز	تا چه اندازه نورپردازی محله در شب متناسب و به اندازه کافی است؟
	در کل از نظر شما در محله تا چه اندازه امنیت وجود دارد

تحلیل توصیفی متغیرهای پژوهش براساس پارامترهای مرکزی (میانگین، میانه، مد) و پارامترهای پراکندگی (انحراف معیار، واریانس و دامنه تغییرات) برای عامل‌های اصلی پژوهش در جدول (۳) ارائه شده است. براساس داده‌های مندرج در جدول (۳) مشخص است ۳۹۰ داده صحیح پیرامون متغیرهای پژوهش گردآوری شده است. میانگین نمرات متغیرها بین ۳/۱۹ تا ۴/۸۳ بوده

است که در این میان عنصر آلودگی صوتی بیشترین میانگین را دارد. همچنین میانه و مد نشان می‌دهد اکثر افراد گزینه ۴ یعنی «موافقم» طیف لیکرت را در پرسشنامه انتخاب کرده‌اند. میزان پراکندگی از لحاظ شاخص دامنه تغییرات زیاد است و بین ۱ تا ۵ را دربرگرفته است. بطوریکه دامنه تغییرات بیشتر متغیرهای پژوهش ۱ است. از نظر شاخص انحراف معیار نیز عنصر ازدحام دارای بیشترین پراکندگی است. هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها، فرض صفر مبتنی بر این که توزیع داده‌ها نرمال است در سطح خطای ۵ درصد آزمون می‌شود. بنابراین اگر مقدار معناداری بزرگ‌تر مساوی ۰/۰۵ به دست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر وجود نخواهد داشت. به عبارت دیگر توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. فرض نرمال بودن داده‌ها در سطح معناداری ۵ درصد با تکنیک کولموگروف-اسمیرنوف آزمون شده است. برای آزمون نرمال بودن داده‌ها فرض‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

H_0 : توزیع داده‌ها نرمال است

H_1 : توزیع داده‌ها نرمال نیست

جدول ۳. تحلیل توصیفی شاخص‌های پژوهش

متغیرهای پژوهش	تعداد	میانگین	انحراف معیار	دامنه تغییرات	میانه	مد	کمینه	بیشینه
مقیاس	۳۹۰	۳/۱۹	۰/۷۸۶۰۸	۳/۷۵	۳/۲۵	۴	۱	۵
ازدحام	۳۹۰	۳/۲۷	۰/۸۰۸۵۷	۴/۰۰	۳/۲۵	۴	۱	۵
فرم فضا	۳۹۰	۴/۸۰	۰/۳۴۶۳۱	۱	۳	۳	۲	۵
المان اطلاعاتی	۳۹۰	۴/۸۳	۰/۳۷۸۲۳	۱	۵	۵	۴	۵
آلودگی دیداری	۳۹۰	۴/۶۷	۰/۳۲۵۶۴	۱	۴/۸۵	۴	۳	۵
نور و روشنایی	۳۹۰	۴/۲۵	۰/۳۰۶۲۸	۱/۵	۴/۲۸	۴	۲	۵
آلودگی محیطی	۳۹۰	۴/۶۸	۰/۳۷۸۵۸	۱/۴۰	۴/۶	۳	۳	۵
آلودگی صوتی	۳۹۰	۴/۸۳	۰/۳۵۵۷۶	۱	۵	۵	۴	۵
کیفیت نفوذ پذیری	۳۹۰	۴/۷۳	۰/۳۵۹۰۶	۱	۵	۵	۴	۵
دسترسی حمل و نقل عمومی	۳۹۰	۴/۸۱	۰/۳۵۹۰۶	۱	۴/۸	۵	۴	۵
کیفیت فعالیت و کاربری زمین	۳۹۰	۳/۹۶	۰/۵۸۳۶۱	۱	۴	۵	۴	۵
کیفیت سکونت محلات	۳۹۰	۳/۹۳	۰/۵۸۳۶۱	۳	۳/۷۸	۴	۲	۵
امنیت اجتماعی	۳۹۰	۳/۶۳	۰/۵۶۴۱۶	۲/۸۶	۳/۷۱	۴	۲	۵

چون تحقیقات مبتنی بر مدل ساختاری مبتنی بر فرض نرمال بودن داده‌ها هستند. بنابراین نخست آزمون نرمال بودن صورت گرفته است.

جدول ۴- آزمون نرمال بودن داده‌ها

مقیاس	ازدحام	فرم فضا	المان اطلاعاتی	آلودگی دیداری	نور و روشنایی	آلودگی محیطی	آلودگی صوتی	کیفیت نفوذ پذیری عمومی	دسترسی حمل و نقل زمین	کیفیت فعالیت و کاربری	کیفیت سکونت محلات	امنیت اجتماعی
N	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰
میانگین	۳/۱۸	۳/۲۷	۴/۸۰	۴/۸۲	۴/۶۷	۴/۲۵	۴/۸۳	۴/۷۳	۴/۸۱	۴/۶۸	۳/۹۳	۳/۶۳
انحراف معیار	۰/۷۸	۰/۸۰	۰/۳۴	۰/۳۷	۰/۳۲	۰/۳۱	۰/۳۶	۰/۳۶	۰/۳۸	۰/۳۱	۰/۵۸	۰/۵۶
کولموگروف-اسمیرنوف	۱/۵۹	۲/۶۶	۱/۳۹	۲/۷۶	۲/۰۷	۱/۹۱	۲/۸۲	۲/۶۲	۲/۸۳	۲/۱۸	۲/۲۰	۱/۹۴
معناداری	۰/۱۰	۰/۱۲	۰/۰۴	۰/۰۶	۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۰۶	۰/۰۸	۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۰۷	۰/۱۰

براساس نتایج مندرج در جدول (۴) در تمامی موارد مقدار معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ بدست آمده است. بنابراین دلیلی برای رد فرض وجود ندارد. یعنی توزیع داده‌های سنجش هر یک از ابعاد نرمال است. بنابراین می‌توان از آزمون‌های پارامتریک و تحلیل عامل تأییدی استفاده کرد.

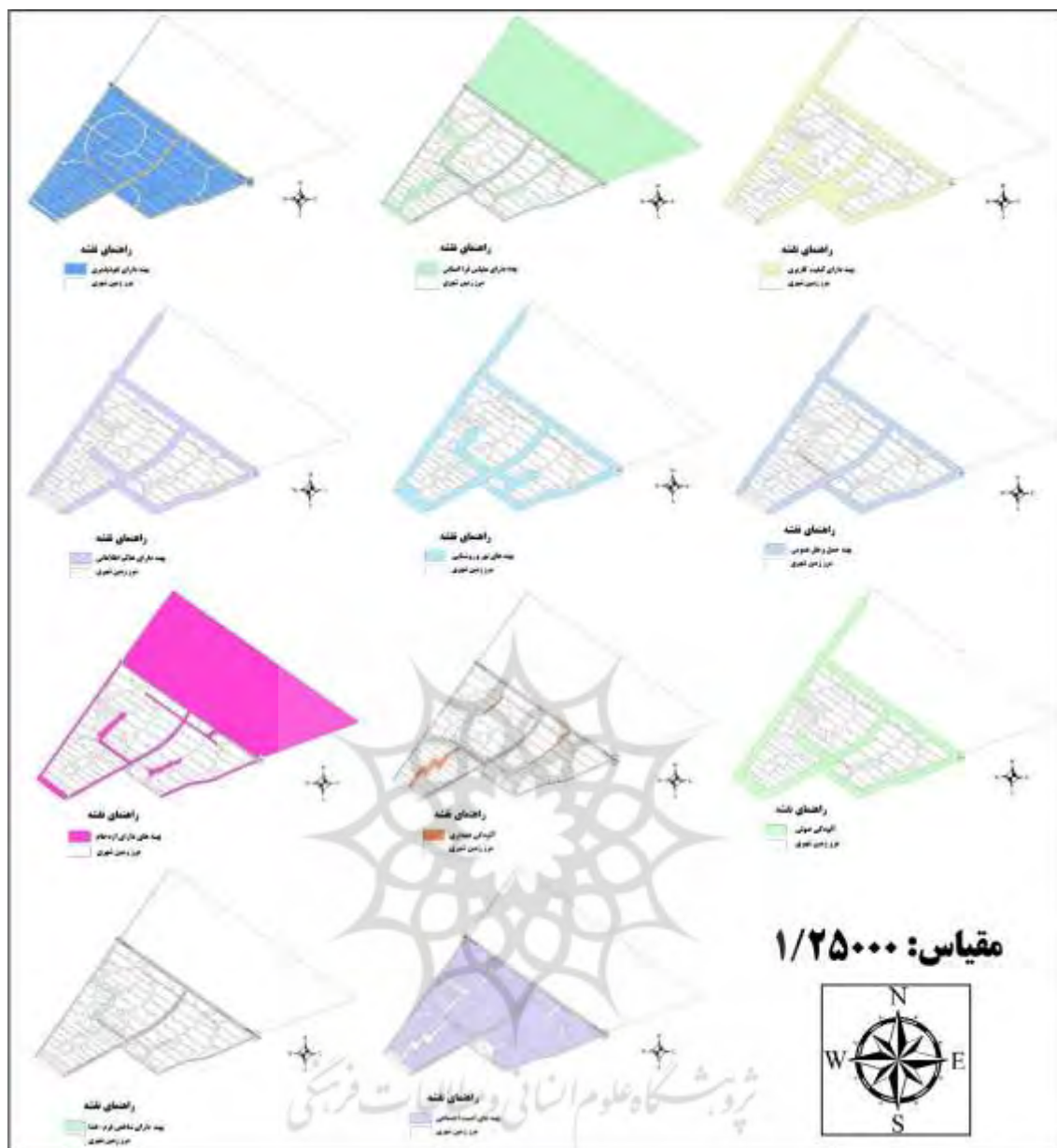
تحلیل عاملی تأییدی ارتباط گویه‌ها (سوالات پرسشنامه) را با سازه‌ها مورد بررسی قرار می‌دهد. در واقع تا ثابت نشود سوالات پرسشنامه، متغیرهای پنهان را به خوبی اندازه‌گیری کرده اند، نمی‌توان فرضیه‌های تحقیق را مبتنی بر داده‌های پرسشنامه مورد استفاده قرار داد. بنابراین جهت اثبات این که داده‌ها درست اندازه‌گیری شده اند از تحلیل عاملی تأییدی استفاده می‌شود. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده به وسیله بار عاملی نشان داده می‌شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۲ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌شود. بار عاملی بین ۰/۲ تا ۰/۶ قابل قبول است و اگر بزرگ‌تر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است. (کلانین^۱، ۱۹۹۸) حداقل بار عاملی قابل قبول در برخی منابع و مراجع ۰/۲ نیز ذکر شده است اما معیار اصلی برای قضاوت آماره t می‌باشد. چنانچه آماره آزمون یعنی آماره t بزرگ‌تر از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ باشد در اینصورت بار عاملی مشاهده شده معنادار است.

در تحلیل عاملی برای سنجش امنیت اجتماعی از ۷ پرسش (متغیر قابل مشاهده) استفاده شده است. هریک از این متغیرها با اندیس Q_{58} تا Q_{64} در شکل نمایش داده شده است. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگ‌تر از ۰/۳ دارد که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیر پنهان با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. همچنین مقدار آماره t -value در سطح اطمینان ۵٪ بزرگ‌تر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان می‌دهد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است. گام بعدی نیکویی برازش مدل است. مقدار χ^2 -دو بهنجار ۳/۹۳ به دست آمده است. شاخص RMSEA برابر ۰/۰۴۵ به دست آمده که نشان می‌دهد برازش مدل مطلوب است. همچنین برای سنجش کالبد فضایی از ۵۴ پرسش (متغیر قابل مشاهده) استفاده شده است. برای هر زیر متغیر میانگین گرفته شده است. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگ‌تر از ۰/۳ دارد که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیر پنهان با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. همچنین مقدار آماره t -value در سطح اطمینان ۵ درصد بزرگ‌تر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان می‌دهد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است. گام بعدی نیکویی برازش مدل است. مقدار χ^2 -دو بهنجار ۱/۱۸ به دست آمده است. شاخص RMSEA برابر ۰/۰۴۷ به دست آمده که نشان می‌دهد برازش مدل مطلوب است. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از مدل‌یابی معادلات ساختاری و نرم‌افزار LISREL استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول (۵) قابل ملاحظه است.

جدول ۵. خلاصه نتایج تاثیر مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای مدل

فرضیه	بار عاملی	آماره t	نتیجه
۱. مقیاس بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۴۲	۴/۷۱	تاثیر دارد
۲. ازدحام بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۵۲	۷/۵۸	تاثیر دارد
۳. فرم فضا بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۳۸	۳/۲۶	تاثیر دارد
۴. المان اطلاعاتی بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۵۹	۸/۶۹	تاثیر دارد
۵. آلودگی دیداری بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۲۸	۲/۰۹	تاثیر دارد
۶. نور روشنایی بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۵۵	۷/۲۱	تاثیر دارد
۷. آلودگی محیطی بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۶۱	۹/۳۶	تاثیر دارد
۸. آلودگی صوتی بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۴۹	۴/۸۵	تاثیر دارد
۹. کیفیت نفوذ پذیری بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۳۳	۳/۲۵	تاثیر دارد
۱۰. دسترسی حمل و نقل عمومی بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۷۰	۱۴/۲۸	تاثیر دارد
۱۱. کیفیت فعالیتها و کاربری زمین بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۵۲	۸/۶۲	تاثیر دارد
۱۲. کیفیت سکونت در محلات بر امنیت اجتماعی تاثیر دارد.	۰/۶۸	۹/۰۸	تاثیر دارد

نقشه توزیع فضایی شاخص‌ها در محدوده فاز یک مهرشهر به صورت زیر است:

شکل ۶. توزیع شاخص‌ها در سطح محدوده فاز یک مهرشهر کرج

نتیجه‌گیری

یافته‌ها نشان داد دوازده شاخص مقیاس، ازدحام، فرم فضا، المانهای اطلاع رسانی، روشنایی محیط، نفوذپذیری محیط، دسترسی با محوریت حمل و نقل عمومی، کاربری اراضی کیفیت سکونت، آلودگی دیداری، آلودگی محیطی و آلودگی صوتی بر امنیت محلات شهری تازه الحاق شده به محدوده شهر تاثیرگذار هستند. بنابراین با توجه به موارد یاد شده می‌توان سیاست‌ها و اقداماتی را اتخاذ نمود تا علاوه بر ساماندهی بعد کالبدی محلات شهر، بر میزان امنیت اجتماعی آن‌ها نیز اثر گذاشت و این محلات را ارتقا بخشید. این سیاست‌ها عبارتند از:

- اعطای تسهیلات بانکی به ساکنین واجد شرایط بهسازی، مرمت منازل و نمادهای مخدوش و نامناسب.
- استفاده از الگوهای مناسب چیدمان مانند مثلی یا حلقوی در چیدمان مبلمان و مکان‌یابی فضاها به منظور افزایش تعاملات اجتماعی در مناطق جرم خیز.

- توجه به منظر شهری به منظور القای حس نظارت و کنترل به کاربران محیط میتوان از پاکسازی دیوار نویسی ها ی ناهنجار، نقاشی ها ی دیواری و مرتبط و متناسب، رنگهای موثر در آرامش و نشاط جمعی و .. در این راستا استفاده کرد.
- طراحی عناصر شاخص و جاذب همچون ابنما، بازی با نور، المان و ... در فضاهای باز به منظور تشویق مخاطب با استفاده و حضور در فضا
- سیستم روشنایی فضاهای باز شهری متناسب با میزان استفاده از آنها در ساعات تاریکی تنظیم شود.
- میزان روشنایی و فواصل چراغها نسبت به یکدیگر و نسبت به عرض خیابان تنظیم گردد، به وسیله نورپردازی میتوان مسیرهای عبور و مرور را طراحی و تبیین کرد.
- نورپردازی باید به گونه ای باشد که در بخشهای میانی فضا، جزایر تاریکی و نقاط کور ایجاد نکند.
- طراحی بهینه سیستم پشتیبانی و نگهداری سیستم روشنایی.
- پیش بینی برق اضطراری در مواقع ایجاد نقص در بسته و یا قطع برق شهری در فضاهای باز شهری.
- تعویض به موقع لامپهای سوخته و شکسته در فضا به منظور تامین نور کافی و رفع حس عدم نظارت در مخاطب.
- قرار دادن نور کافی بر روی تابلوها و علائم راهنما در شب به گونه ای که به خوبی قابل رویت باشد، بهترین راه استفاده از نورهای مختلف به صورت توامان است.
- ایجاد نور کافی در محدوده ایستگاههای حمل و نقل به صورتی که پیاده‌ها و خوردوهای عبوری بتوانند چهره افراد منتظر در ایستگاه را شناسایی کنند.
- تلاش برای بهبود سطح کیفی سکونت این محلات همگام با محلات مجاور در راستای محرومیت زدایی و ایجاد تصویر ذهنی مثبت در ساکنین این محلات.
- جلب مشارکت عمومی به منظور بهبود وضعیت مسکن این محلات و اعطای تسهیلات توسط دولت به واجدین این شرایط.
- استفاده از زمینهای بلا استفاده به منظور ایجاد کاربری جدید، مانند احداث پارک کودک در نزدیکی محلات مسکونی یا ایجاد فضاهای جمعی برای حضور و افزایش تعاملات بزرگسالان.
- ایجاد دفاتر تسهیل‌گیری در جهت صدور پروانه ی ساخت و یا تعمیرات جهت ارتقای کیفیت و اصلاح ساختمانها
- محدود کردن دسترسی به محلات مسکونی برای غریبه‌ها و مجرمین بالقوه با اصلاح الگوی معابر، از جمله ایجاد کوچه‌های بن بست، بستن راههای فرار و میانبرها و ..
- ایجاد تجهیزات، تسهیلات و امکانات کافی در راستای حمل و نقل عمومی
- ایجاد خدمات حمل و نقل شبانه (مانند دایم بودن خطوط اتوبوس رانی در طول شب) به فضاهای باز محلات
- امکان دسترسی آسان سالمندان و کودکان به خدمات حمل و نقل عمومی
- ایجاد ایستگاههای اتوبوس دارای حفاظ شیشه ای قابل رویت از بیرون به منظور افزایش امنیت
- تدابیری برای افزایش دسترسی به امداد نظیر افزودن بر تعداد تلفن های عمومی فضاهای عمومی و همچنین نورپردازی و تجهیز آنها به کد و دکمه امداد فوری.
- بهبود سیمای شهری به کمک حفاظت فعال،
- اجرای طرحهای بهسازی و همچنین حذف دیوار نوشته ها و آلودگیهای بصری موجود در فضا و استفاده از عناصر الحاقی آشنا برای مردم برای افزودن به ضریب آشنایی فضا و جلوگیری از به وجود آمدن احساس غربت، اضطراب و ترس ناشی از آن.
- جلوگیری از رکود، و روا فعالیت‌های موجود در فضاهای عمومی شهری با تدابیری نظیر استفاده از ورزش، تئاتر و رستورانها یا غرفه‌های فروش خیابانی، با رعایت اصول حفظ آسایش عابران.
- به صورت ویژه برای محدوده مورد نظر اقدامات عملیاتی زیر می تواند منجر به بهبود سطح امنیت اجتماعی گردد:
- ضلع شرقی محدوده فاز یک مهرشهر مشرف به زمین‌های زراعی و رها شده می‌باشد. روشنایی ممتد و مناسب معابر پیاده به همراه استقرار مبلمان‌هایی که منجر به فعالیت‌های شهری گردد، همچون دکه های روزنامه فروشی، گل فروشی منجر به تقویت حضور شهروندان و به تبع آن افزایش سطح امنیت این بخش از محدوده می‌شود.
- اگر چه مسیر سراسری پیاده راه به‌همراه پارک خطی در مرکز بافت شهری فاز یک مهرشهر وجود دارد، لیکن کیفیت پایین کفسازی فضاهای عمومی، عدم استقرار مبلمان مناسب و کافی برای تمام گروه‌هایی سنی و همچنین افراد دارای معلولیت حرکتی،

نبود فعالیت های سازگار با مسیر پیاده در طول این مسیر، عدم توجه به فضای سبز در تمام طول پارک خطی، همه و همه سبب گردیده تا با وجود جانمایی و اختصاص این فضای خطی برای فعالیت های اجتماعی، در عمل کارایی نداشته باشد. لذا با توجه به ماهیتی خطی پارک و پیاده راه، باید با رعایت تنوع، میلمان شهری در طول این مسیر جانمایی گردد. وجود سطل زباله به بهداشت محیط کمک می نماید و ایجاد بازیگاه کودک سبب تشویق خانواده به حضور در فضا می شود. همچنین با توجه به طولانی بودن این مسیر در سطح فاز یک مهرشهر، رعایت نورپردازی مناسب و مستمر و پرهیز از ایجاد کنج تاریک در تمام طول مسیر پیاده الزامی است.

در مجموع، سیاستها و اقدامات فوق نشان داد اگرچه در تحقیقات شهرسازی شهر از ابعاد گوناگون دسته بندی می شود اما تاثیر اقدامات یک بعد بر بعد دیگر شهر تاثیر گذار است و این خارج از اراده مدیران و برنامه ریزان شهری می باشد. پس با بررسی دقیق اثرات جانبی هر اقدام در حوزه شهرسازی می توان تاثیرات مثبت آنها را در ابعاد مختلف این سکونتگاه ها افزایش داد.

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی مستقل بوده و بدون حمایت مالی سازمانی انجام شده است.

منابع

- ابی زاده، سامان. (۱۴۰۰). ارزیابی معیارهای موثر بر فعالیت زنان در فضای شهری (مطالعه موردی: پیاده راه اسفیریس، اردبیل). *مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی*، ۱۶ (۴): ۶۶۷-۶۸۱. [doi:10.1001.1.25385968.1400.16.3.15.2](https://doi.org/10.1001.1.25385968.1400.16.3.15.2)
- اردلان، داریوش؛ ابراهیمی پور، مرضیه و وحید، آرشد. (۱۴۰۰). بررسی تاثیر طرح کارل فریش بر نحوه گسترش و شکل گیری ساختار شهر (مطالعه موردی: شهر همدان از سال ۱۳۰۰ خورشیدی تا کنون). *مهندسی جغرافیایی سرزمین*، ۵ (۹)، ۸۸-۱۰۴. [doi: JGET-2010-1197\(R2\)](https://doi.org/10.1001.1.25385968.1400.16.3.15.2)
- اردلان، داریوش؛ داودپور، زهره و زیاری، کرامت الله. (۱۳۹۹). مقایسه دو نظریه حکمروایی شهری و تابآوری نهادی در نظام مدیریت شهری با روش تحلیل محتوا و ارائه مدل ارتقا یافته نمونه موردی: شهر قزوین. *مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی*، ۱۵ (۱): ۱۳۳-۱۵۰. <https://sanad.iau.ir/Journal/jshsp/Article/1031383>
- پاکزاد، جهانشاه. (۱۳۸۵). مبانی نظری و فرایند طراحی شهری. وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت شهرسازی و معماری.
- پوررمضان، عیسی و مهدوی، رضا. (۱۳۹۱). تحلیل سازمان فضایی فعالیت ها در استان گیلان. *مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی*، ۷ (۲۰)، ۱۱۷-۱۰۰. <https://sanad.iau.ir/Journal/jshsp/Article/1032712>
- پورجعفر، محمدرضا و ادب خواه، مصطفی. (۱۳۸۳). بازشناسی هویت فرهنگی و تعلق اجتماعی در محله های شهر مورد مطالعه تجریش، همایش توسعه محله ای چشم انداز، توسعه شهر پایدار، تهران.
- حسینی پور، حانیه؛ کاظمی، علی و ثقفی اصل، آرشد. (۱۴۰۲). ارزیابی تاثیر مؤلفه نفوذپذیری بر ارتقای کیفیت در فضاهای باز عمومی با روش چیدمان فضا (مطالعه موردی: محله باقرآباد شهر رشت). *مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی*، ۱۸ (۳)، ۸۱-۹۲. [doi: 20.1001.1.25385968.1402.18.3.7.8](https://doi.org/10.1001.1.25385968.1402.18.3.7.8)
- حسنوند، اسماعیل و حسنوند، احسان. (۱۳۹۰). بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت اجتماعی جوانان (مطالعه موردی شهرستان سلسله). *پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی*، ۴ (۴)، ۵۷-۸۰.
- رزاقی اصل، سینا و الهام سوری. (۱۳۸۸). مفهوم تخریب گرایی در فضاهای عمومی شهر، شهرسازی و معماری آبادی، ۶۳: ۱۰۴-۱۰۹.
- رسولی شورستان، جلیل. (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل عوامل کالبدی و اجتماعی بر احساس امنیت در فضای شهری گرگان. *دانش انتظامی گلستان*، ۹ (۳۵)، ۵۶-۳۳. http://journals.police.ir/article_20224.html
- زیاری، کرامت الله. (۱۳۸۸). *برنامه ریزی کاربری اراضی در تهران*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- سالاری فر، مهیا و معصومی، مسیح الله. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر عوامل کالبدی - محیطی طراحی فضاهای باز شهری بر ارتقای امنیت اجتماعی سکونتگاه های غیررسمی شهر سبزوار. *پژوهش و برنامه ریزی شهری*، ۸ (۳۰)، ۱۶۲-۱۴۵. <https://sanad.iau.ir/fa/Article/1169742>
- صالحی، اسماعیل. (۱۳۸۷). ویژگی های محیطی فضاهای شهری امن. تهران: مرکز مطالعات و شهرسازی و معماری.
- عینی فر، علیرضا (۱۳۸۶). نقش غالب الگوهای عام اولیه در طراحی محله های مسکونی معاصر، هنرهای زیبا، ۳۲ (۳۲)، ۳۹-۵۰. https://jhz.ut.ac.ir/article_18865.html

- فلاح، محمد صادق؛ جمشیدی، شهرام و رضایی، سیده الهام. (۱۳۹۳). دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه زنجان. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته معماری.
- قرایی، فریبا؛ رادجهانبانی، نفیسه و رشیدپور، نازیلا. (۱۳۸۹). بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری (نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران). معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۳(۴)، ۱۷-۳۲.
- کرمونا، متیو. (۱۳۸۸). مکان‌های عمومی، فضاهای شهری. مترجم: فریبا قرایی و همکاران، تهران: دانشگاه هنر.
- ماندال، رابرت. (۱۳۷۹). چهره متغیر امنیت ملی. پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران.
- مدنی پور، علی. (۱۳۷۹). طراحی فضای شهری. تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- مدیری، آتوسا. (۱۳۸۵). جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر. رفاه اجتماعی، ۶(۲۲)، ۱۸-۲۸.
- نصری لاکه، محمد؛ مولائی هاشجین، نصرالله و پوررمضان، عیسی. (۱۴۰۱). آسیب شناسی نظام مدیریت نوین روستایی و توسعه روستایی (مطالعه موردی: ناحیه مرکزی گیلان). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۷ (۳)، ۶۶۵-۶۷۷.
- [doi:10.25385968.1401.17.3.10.4](https://doi.org/10.25385968.1401.17.3.10.4)
- نظم‌فر، حسین؛ علوی، سعیده؛ عشقی چهاربرج، علی. (۱۳۹۷). ارزیابی امنیت در فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: پارک‌های شهر تهران، برنامه ریزی و آمایش فضا، ۲۲ (۲)، ۱۶۵-۱۳۳. <http://hsm.sp.modares.ac.ir/article-fa.html۱۵۳۳۲-۲۱>
- وبسایت موسسه لغت نامه دهخدا. (۱۳۹۹). واژه محله، بازیابی شده در ۳ اسفند ۱۳۹۹ از <https://dehkhoda.ut.ac.ir/fa/dictionary>
- Foster, S., Knuiman, M., Villanueva, K., Wood, L., Christian, H., & Giles-Corti, B. (2014). Does walkable neighbourhood design influence the association between objective crime and walking?. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11:100. <https://doi.org/10.1186/s12966-014-0100-5>
- Mak, B.K.L., & Jim, C.Y. (2018). Examining fear-evoking factors in urban parks in Hong Kong. *Landscape and Urban Planning*, 171, 42-56. doi.org/10.1016/j.landurbplan.2017.11.012.
- Rapoport, A. (2001). The Role of Neighborhoods in the Success of Cities. Wse Symposium. [SID. https://sid.ir/paper/638410/en](https://sid.ir/paper/638410/en).
- Sharma, P., & Chrisman, j. (2003). Succession Planning as Planned Behavior: Some Empirical Results. *Family Cusiness Review*, 16(1). <https://doi.org/10.1111/j.1741-6248.2003.00001.x>.

How to cite this article:

Ardalan, D., Vahi, A., Ebrahimipour, M., & Sabzi, J. (2024). Evaluation of Physical-Spatial Criteria in order to Increase the Level of Social Security in Urban Neighborhoods (Case Study: Mehrshahr-Phase1). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 19(3), 69-86.

ارجا به این مقاله:

اردلان، داریوش؛ واهی، آرش؛ ابراهیمی پور، مرضیه و سبزی، جلال. (۱۴۰۳). ارزیابی معیارهای کالبدی- فضایی در راستای افزایش سطح امنیت اجتماعی محله‌های شهری (نمونه موردی: فازیک مهرشهر). فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۹ (۳)، ۸۶-۶۹.